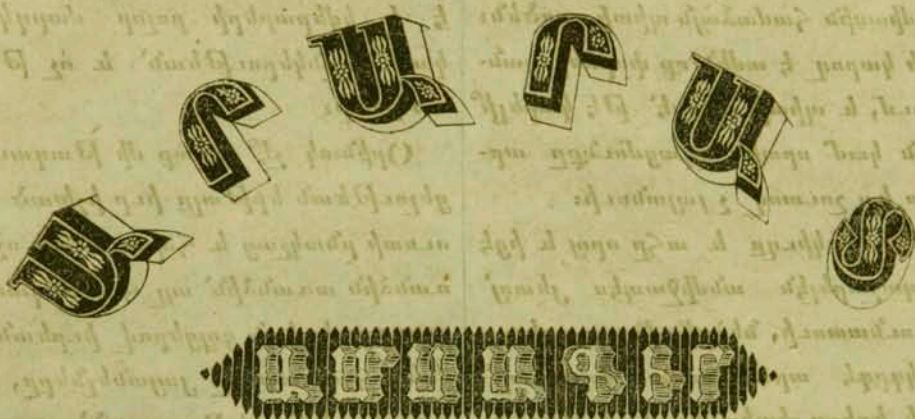

ԿՐՕՆԱԿԱՆ, ՊԵՏԱԿԱՆ, ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ, ԵՒ ԲԵՐՈՅԱԿԱՆ.

ԹԻՒ ԺԲ. — ՇՐՋԱՆ Ե.

1872

ՏԱՐԻ Ե. — ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 31

Կ Ր Օ Ն Ա Կ Ա Ն

ՅԵՂԵԳՍ ԹԻ՝ ՊԵՏԵՐ ԵՆ ԱՐՏԱՔԻՆ
ՊԵՏԱԿԱՆ ԿՐՕՆԻ.

Առաջ առանց գործոց մեռեալ է:

Եթէ գործքն են արդարեւ մարդոյ սըրտին՝ հաւատոյ և զգացմանց արտայայտիչ կամ հաւաստիք, ինչպէս մտաց խորհածը՝ սրտի ըղձացածը և կամաց հրամայածը կարտայայտուի՝ կամ կը գործադրուի լեզուով, աչօք, ձեռօք, ոտիւք և ըն. զգայարանքներով, ո՞չ ապաքէն կրօնի մէջ ևս հոգւոյն առ Աստուած սէրը՝ ջերմեռանդութիւնը և իղձերը նոյնպէս գործովք՝ այս ինքն՝ արարածին պաշտամանք՝ պէտք է զի արտայայտուին:

Արդարեւ մարդոյ հոգւոյն բաղձացածը սրտով պիտի կատարուի, կամ պարզապէս՝ կրօնն առ Աստուած սրտի մէջ պի-

տի տարածուի և տիրէ, սակայն՝ մտածելով որ՝ մարդս ի հոգւոյ և ի մարմնոյ բաղկացած մի էակ է, պէտք է խոստովանիլ՝ զի անկարելի է հոգւոյն առանց գործակցութեան մարմնոյ ընծայուիլ Աստուծոյ, այս ինքն առանց արարողութեանց, թիւից կամ արարածին ձեռքսրջութեանց:

Աւշադրութիւն տուր և տես թէ ի՞նչ պէս:

Ասացի վերեւ, թէ մարդս է հոգւոյ և է մարմնոյ բաղկացած մի էակ է:

Առանց հոգւոյ՝ մարմինն է մի գիակ, և առանց մարմնոյ՝ հոգին՝ բաժանեալ մի հոգի է:

Պէտք է երկուքն ի միասին առնուլ, որպէս զի մարդ կազմուի *):

Արեւմտայն միաւորութեան զօրութեամբ ի՞նչպէս կգործէ մարդ: —

(*) Դիւրիմ: պատ . եր. 51:

Այսմ հոգին հետևելով մարմնոյ, կամ մարմինն հնազանդելով հոգւոյ, և կամ երկուքն իմիասին համաձայն պիտի գործեն:

Ուստի կարող է ամեն ոք փորձել յանձին իւրում, և պիտի տեսնէ՝ թէ կարելի՞ է հոգւոյն կամ սրտին զգացմունքը արտաքուստ ևս շուտով չյայտնուի:

Ապաքէն երկիւղը և ահը որոյ և իցէ սիրտը պաշարելէն անմիջապէս յետոյ՝ երեսը կգունատուի, ներքին ինչ ուրախութիւնը կզրդէ արտաքուստ կայտռալ՝ ինչպէս և երեսը ժպիտներով լի կներկայանայ, բարկութիւնն՝ աչքերը կխոփոռեցնէ, մազերը և յօնքերը կցլցէ, միանգամայն կզոզացնէ ամբողջ մարմինը, սէրն շատ հեռուէն կցայտէ և կցօլայ երեսի վերայ, այնպէս որ՝ եթէ չափազանց ջանք լինի այս զգացմունքներէն մինը քօզարկել կամ կեղծել, անմիջապէս ներքին յուզմունքն կամ այլալուծիւնն անշուշտ կը նկարագրի յերեսն և կմատնէ:

Ուրեմն կհետեւի, թէ՛ այսպիսի վիճակի մէջ մարմինն և հոգին մի այնպիսի փոխադարձ սերտ յարաբերութիւն և կապակցութիւն ունին ընդ միմեանս, և այնպէս միաբան կրննթանան և ի միմեանց կախումն կկրեն, զի անհնարին է հասարակաց միաբան գործողութիւն չունենալ:

Արդ եթէ այս ապացուցութիւն մարդոյ ամենայն գործոց մէջ, ուրեմն մի և նոյն չէ՞ ասել՝ նա և կրօնական ներգործութեանց մէջ: Ի՞նչ, մի՞թէ երկրաւոր գործոց համար մի տեսակ բնութիւն, և երկնաւոր բաներու համար մի այլ տեսակ բնութիւն ունենալ պէտք և արժան է:

Թող ենթադրուի, զի գուցէ կարելի լինի՝ որ մարդ «բոլոր» մէջ միայն կրօնն ամ-

բողջապէս ի գործ դնէ: Իսկայ և այս ապօրինաւոր է: Այսն զի կրօնն մի պարտք է և կվերաբերի բոլոր մարդկութեան կամ մի ընկերութեան՝ և ոչ թէ միում անհատի:

Օրինակ չէ՞ պէտք մի թագաւորի այցելութեան երթալը իւր իշխած երկրին, ուստի բնակչաց և հպատակաց ոչ թէ առանձին առանձին՝ այլ համանգամայն հրապարակական ցոյցերով իւրեանց զգամանց հաւատարմքը յայտնելները, այլ սակայն կասեմ, զի Աստուած՝ գոյով ստեղծիչ և տէր ամենայն արարածոց և տիեզերաց, ունի իրաւունք բովանդակ մարդիկներէն ճանաչուիլ և պաշտուիլ կրօնի ներգործութեամբք. իսկ այս անշուշտ տուանց արտաքին գործողութեանց և հրապարակական պաշտամանց կարելի է կատարուիլ մանաւանդ զի մարդիկ չեն հրեշտակք, որ ի միասին հաւաքուին մտաց գործողութեամբք, և առանց զգայարանաց գործակցութեանց իմանան զիրեար. թող և զայն՝ որ ամեն կրօն ունի իւր պարտիքը, և ով որ մի կրօն կդաւանի, ի հարկէ նա ընկերութեան առջև յանձն կառնու կատարել նոյն կրօնի պարտիքը:

Աստ այսմ՝ մարդ մշտնջենաւորապէս կախումն ունի յԱստուծոյ, և ինչպէս նորա ձեռաց ստեղծուած՝ առաւել ևս յաւէտ կարօտ առ նա: Իսկ փոխարէն մի պարտք պէտք չէ՞ ունենայ առ նա, այս ինքն յաւէտ երախտազէտ զգացմամբք օրհնել զնա և մեծարել, և միանգամայն մաղթել՝ որ միշտ Իւր խնամոց ներքեւ պահէ:

Արեւի է դարձեալ ենթադրել՝ զի Աստուած կարօտ չէ մարդոյ մեծարանաց

և պաշտամանց, որ նորա անհուն և ամենակարող Առթեան առջև քանի խեղճ և պակասաւոր բաներ կարեն լինել: Առթէ՛ նա արդէն իւր սքանչելի ստեղծագործութեամբ կը փառաւորուի և իւր պատկառելի մեծարանք կներկայացնէ մարդոյ կամ մարդկան:

Իայց ո՛չ արդեօք նոյն իսկ սքանչելագործութիւնք անգամ մարդոյս օրինակ և յորդոր կտան փութալ և բորբոքուիլ յաւէտ զգալ, գիտել և երախտագէտ լինել Աստուածային բարերարութիւններէն: Ո՛չ ապաքէն մարդ միշտ կկարօտի Աստուածային խնամոց և ողորմութեանց, ուստի գոհութեամբ պարտաւոր է օրհնել Տէրը, խնդրել՝ որ միշտ հսկէ իւր վերայ և խնամէ, և աղաչել՝ որ ընդունի իւր աղաչանքները և երախտագէտ զգացմանց փառաբանութիւնքը, և այս միթէ մեծ բան է նորա անչափ խնամոց, սիրոյ, անդին շնորհաց և առատաձեռնութեանց ի փոխարէն:

Մանաւանդ զի Աստուած կը հրամայէ մարդկան պաշտել զինքն, բայց ո՛չ առանց արտաքին գործողութեանց կամ պաշտամանց՝ արարողութեանց և ծիսից:

Յիշէ՛ Աբէլի, Նոյի, Աբրահամու և այլոց զոհագործութիւնքը:

Յիշէ՛ Ղևտական քահանայագործութիւնքը և հին ուխտին Տապանակը:

Յիշէ՛, զի եթէ Աստուծոյ անընդունելի և անհաճոյ էր կրօնական պաշտամունքները, ընդէ՞ր ուրեմն աշխարհի Փրկիչը Յիսուս Քրիստոս եկաւ և հաստատեց զայն աշխարհի վերայ, և զԹերին հնոյն լցուցանելով սփռեց ընդ ամենայն տիեզերս ի ձեռն Առաքելոց քարոզութիւնն:

Յիշէ՛ վերջապէս, և եթէ հաւատաս Փրկչի Մարդեղութեան տնօրէնութեանց և փրկարար Խորհրդոց, ուրեմն գործովք պիտի ապացուցանես զայն հանդերձ սրտեռանդն ջերմեռանդութեամբ և առանձնական և հրապարակական արտաքին պաշտամբք և արարողութեամբք, որովք հոգին յարաժամ հաւատոյ աչաց ընդառաջ պատկերացուցանելով Աստուածութեան անհուն խորհուրդները, երախտիքները և անթիւ և այլ և այլ բարերար և շնորհական տնօրէնութիւնքը, և ողևորուած և յափշտակուած առ Աստուած՝ միշտ կհետեւի զբարիս սիրել, և բարի գործեր և այլոց նախանձելի օրինակներ հանդիսացնել, որով Աստուծոյ անունը յաւէտ և հանապաղ մեծաւ և խորին իմն պատկառանք պաշտելի և երկրպագելի կփայլէ յընդհանուրս, և առաքինութեանց քաղցր և անձկալի պրտուղները բազմաբեղուն և փառաւորապէս սփռեալ կպանծան իմարդիկ:

Ղևտական Ղարապետ

Մանկունի.

Պ Ա Տ Մ Ա Կ Ա Ն

ԹԷ ՈՒՐ ԵՆ ԱԵՐԱՅԻ ԵՒ ՏՂԱՌՈՒՏ.

(ԺԱ. ԽԱՆԻ ՏԱՅՐԵՐ)

Խոյի հարաւ — արեւմտեան կողմումն է Անձաւոյ կամ Անձահոյ ձորն, որի մէջն է Կօտօլ, այս ինքն Կոտոր բերդն կամ զիւղն, և նրա մօտովն է անցկենում Խոյի պարզ և վճիտ գետն, որ բերդի կամ զիւղի անունէն է վեր առած էս գետի